

بسم الله الرحمن الرحيم

حکم مرتد و منتقل

(ترجمه)

پرسش

السلام عليكم ورحمت الله و بركاته!

من در زبان عربی مهارت کامل ندارم. پرسشی دارم و به زبان عربی می‌نویسم: در دولت اسلامی حکم اهل ذمه‌ای که از یک دین به دین دیگر می‌گراید؛ به طور مثال: نصرانی‌ها به دین یهودیت و یا برعکس انتقال نمایند، چیست؟ این کار ارتداد نامیده نمی‌شود؛ اما آیا این هم حکم ارتداد را دارد و آیا جز از اسلام از او چیزی دیگری پذیرفته می‌شود؟ سید ابویونس

پاسخ

وعليكم السلام ورحمت الله و بركاته!

پرسش شما واضح است. الله سبحانه و تعالی شما را برکت دهد که برای نوشتن پرسش به زبان عربی، تلاش به خرج داده‌اید؛ پاسخ به پرسش شما قرار ذیل است:

قبلاً راجع به حدیث «مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ» یعنی کسی که دین خود (اسلام) را عوض کرد، پس او را بکشید؛ پاسخ ارایه نموده بودیم که فقط بر مسلمانی مطابقت می‌نماید که از دین اسلام برگردد و بر کافری که دین خود را ترک و به دین کفری دیگر وارد گردد، مطابقت نمی‌کند. تفصیل پاسخ را به توفیق الله سبحانه و تعالی با تفصیل ذیل تقدیم می‌کنم:

1- مرتد در شریعت، "منصرف شده و بازگشت کننده از دین اسلام است" الله سبحانه و تعالی فرموده است:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ [مائده: 54]

ترجمه: ای مؤمنان! هرکس از شما از آئین خود بازگردد (و از ایمان به کفر گراید، کوچک‌ترین زینتی به الله نمی‌رساند و در آینده) الله جمعیتی را (به جای ایشان بر روی زمین) خواهد آورد که الله دوستشان می‌دارد و آنان هم الله را دوست می‌دارند. نسبت به مؤمنان نرم و فروتن بوده و در برابر کافران سخت و نیرومندند. در راه الله جهاد می‌کنند و به تلاش می‌ایستند و از سرزنش هیچ سرزنش‌کننده‌ای (در اطاعت از فرمان یزدان) هراسی به خود راه نمی‌دهند. این هم فضل الله است (که کسی دارای چنین اوصافی

باشد). الله آن را به هرکس که بخواهد (به خیر و خوبی نائل شود) عطاء می کند. الله دارای فضل فراوان و (انعام بی شمار است و از مستحقان آن) آگاه است.

و نیز وی سبحانه و تعالی فرموده است:

﴿وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتِطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ [بقره: 217]

ترجمه: (مشرکان) پیوسته با شما خواهند جنگید تا اگر بتوانند شما را از آئین تان برگردانند؛ ولی کسی از شما که از آئین خود برگردد و در حال کفر بمیرد، چنین کسانی اعمال شان در دنیا و آخرت بر باد می رود و ایشان یاران آتش (دوزخ) می باشند و در آن جاویدان می مانند.

بنابراین، لفظ مرتد مختص به شخص مسلمانی است که دین اسلام را ترک و به دین غیر از اسلام وارد می شود.

2- اما شخصی که دین خود را ترک کند، مسلمان نباشد و به دین دیگر (غیر از اسلام) بگراید و یا بی دین گردد، نزد فقهاء به چنین شخص لفظ "منتقل (انتقال کننده)" اطلاق می گردد و در موسوعه (دائرة المعارف) فقهی کویت چنین آمده است: «... رابطه میان منتقل و مرتد این است که هر دوی این ها از دین خود خارج شده اند؛ مگر با این تفاوت که مرتد از دین حق خارج و به دین باطل گرویده و منتقل از دین باطل خارج و به دین باطلی دیگر گرویده است.»

3- حکم مرتد - یعنی کسی که دین اسلام را ترک و به کفر وارد گردد (بگراید)، بعد از درخواست نمودن توبه از او از جانب حاکم - قتل است. در مورد قتل مرتد احادیث واضح و آشکار وارد گردیده است؛ از جمله آن احادیث، احادیث ذیل است:

- بخاری از عکرمه و او از ابن عباس روایت می کند که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود:

«مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَأَقْتُلُوهُ»

ترجمه: کسی که دین خود (اسلام) را عوض کند، او را بکشید.

- بخاری از عبد الله روایت می کند که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود:

«لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا بِإِحْدَى ثَلَاثِ النَّفْسِ بِالنَّفْسِ وَالثَّيِّبِ الزَّانِي وَالْمَارِقِ مِنْ الدِّينِ التَّارِكِ لِلْجَمَاعَةِ»

ترجمه: ریختن خون مسلمانی که گواهی می‌دهد که هیچ معبودی جز الله وجود ندارد و این که من فرستاده‌ای الله استم، جائز نیست؛ مگر به سبب یکی از این سه کار: کسی که دیگری را بکشد، زن بیوه‌ای که زنا نماید و خارج شونده از دین (مرتد و ترک کننده‌ی دین اسلام) و جماعت مسلمانان.

و در روایت مسلم حدیث فوق به این الفاظ وارد گردیده است:

«لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِيٍّ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ إِلَّا يَأْخُذَ ثَلَاثَ الثَّيِّبِ الزَّانِي وَالنَّفْسِ بِالنَّفْسِ وَالتَّارِكِ لِدِينِهِ الْمُفَارِقِ لِلْجَمَاعَةِ»

ترجمه: ریختن خون مسلمانی که گواهی می‌دهد که هیچ معبودی جز الله وجود ندارد و این که من فرستاده‌ای الله استم، جائز نیست مگر به سبب یکی از این سه کار: زن بیوه‌ای که زنا نماید، کسی که دیگری را به قتل برساند و ترک کننده‌ی دین اسلام و جماعت مسلمانان.

4- احادیث مذکور در بند "3" بر منتقل؛ یعنی کسی که از یک دین کفری خارج و به دین کفری دیگر بگراید و یا بی‌دین گردد، مطابقت نمی‌کند؛ زیرا در این حدیث پیامبر صلی الله علیه وسلم، مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ یعنی کسی که دین خود را عوض نماید او را بکشید؛ هدف از "بَدَّلَ" هر دینی را که عوض نماید، نیست؛ بلکه هدف از آن کسی است که دین اسلام را ترک و از اسلام برگردد و به دین غیر از اسلام بگراید و این حدیث را این فرموده‌های رسول الله صلی الله علیه وسلم تأیید می‌کند:

- فرموده‌ی وی صلی الله علیه وسلم در روایت بخاری: «وَالْمَارِقُ مِنَ الدِّينِ التَّارِكُ لِلْجَمَاعَةِ» یعنی مارق دین (مرتد و ترک کننده دین) و ترک کننده جماعت و فرموده‌ی وی صلی الله علیه وسلم در روایت مسلم: «وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ» یعنی تارک دین و جدا شونده از جماعت؛ و تارک جماعت تارک جماعت مسلمانان است؛ یعنی مسلمانی که از دین اسلام مرتد می‌شود.

- طبرانی از کبیر از بهز بن حکیم و او از پدرش و از جد خود روایت می‌کند که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «کسی که دین خود را عوض نمود، او را بکشید. الله سبحانه و تعالی توبه بنده کافر را بعد از برگشت‌اش از اسلام، نمی‌پذیرد.» هیشمی در مورد این حدیث گفته است: رجال این حدیث معتمد است؛ زیرا در این روایت آخر حدیث اول حدیث را تفسیر می‌کند؛ یعنی کسی که دین خود را عوض کند، آنست که بعد از مسلمان شدنش کافر شود.

- طبرانی در الکبیر از معاذ ابن جبل روایت کرده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم هنگامی که او را سوی یمن فرستاد، برایش فرمود: «هرکسی که از اسلام مرتد شود، او را فراخوان (به اسلام)؛ اگر توبه کرد، از او بپذیر و اگر توبه نکرد، گردن او را بزن...» ابن حجر در فتح الباری حدیث معاذ را چنین بیان می‌کند: «در حدیث معاذ آمده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم هنگامی که او را به یمن فرستاد برایش گفت: «او را دعوت نمایید؛ اگر عودت نمود (خوب) و اگر نه؛ گردنش را بزن و هر زنی که از دین اسلام مرتد شود، او را فراخوانید؛ اگر به اسلام برگشت، خوب و اگر نه؛ گردن آن زن را بزن. (سند این حدیث حسن است) از حدیث فوق واضح می‌گردد که سخن پیرامون مسلمانی است که از دین اسلام مرتد شود.»

5- بنابر این، احکام ازدواج از دین اسلام بر منتقل (کسی که از یک دین کفری خارج و به دین کفری دیگر وارد و یا بی‌دین گردد)، مطابقت نمی‌کند؛ پس منقل از یهودیت به نصرانیت و یا به دین دیگر بر انتقالش از یک دین به دین دیگر مجازات نمی‌گردد و هم‌چنان به گرویدن به اسلام مجبور نمی‌گردد؛ مگر این که به اختیار خود اسلام بیاورد. با ملاحظه این نکته اگر شخصی از اهل کتاب (یهودی و نصرانی) به دین غیر یهودیت و نصرانیت، به طور مثال به مجوسیت انتقال نماید و یا بی‌دین گردد؛ در این حالت برای مسلمانان جواز ندارد که کشته‌ای دست او را بخورند و اگر منتقل اهل کتاب به دین کفری دیگر غیر از یهودیت و نصرانیت، زن باشد؛ برای مسلمان ازدواج نمودن با او جواز ندارد و دلیلش اینست؛ کسانی از غیر مسلمانان که خوردن دست کشت آنان جواز دارد و نکاح زنان‌شان جواز دارد، فقط اهل کتاب (یهود و نصاری) است. بنابر این، کسی که از یهودیت و نصرانیت به غیر از این دو دین به ادیان کفری دیگر انتقال نماید، از دایره این که خوردن دست کشت و نکاح زنان‌شان جواز داشته باشد، خارج می‌گردد. الله سبحانه و تعالی فرموده است:

﴿الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَلٌ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَلٌ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ﴾ [نساء: 5]

ترجمه: امروزه (با نزول این آیه) برای شما همه چیزهای پاکیزه (طبع سالم‌پسند) حلال گردید و (ذبائح و) خوراک اهل کتاب (جز آنچه با آیات دیگر تحریم شده است) برای شما حلال است و خوراک شما برای آنان حلال است و (ازدواج با) زنان پاکدامن مؤمن و زنان پاکدامن اهل کتاب پیش از شما حلال است؛ هرگاه مهریه آنان را بپردازید و قصد ازدواج داشته باشید و منظورتان زناکاری یا انتخاب دوست نباشد.

6- دیدگاهی را که ما در موضوع فوق راجع به منتقل به معنای واضح آن بیان نمودیم؛ فقهای کرام در این موضوع بعضی دیدگاه‌های دیگری دارند که می‌توانید به کتب فقهی رجوع نمایید؛ اما طوری که در فوق ذکر نمودیم، چیزی را که ما در مسأله منتقل ترجیح می‌دهیم، آنست در بالا با ذکر دلائل بیان نمودیم. امید است مسأله واضح گردیده باشد.

برادران عطاء بن خلیل ابوالرشته

15 رمضان 1440 هـ.ق

20 می 2019 م